

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Ігор РЕКУНЕНКО
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____ 20 _____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

освітньо-професійної програми «Державна служба»

на тему «Удосконалення механізмів державного супроводу

транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України»

Здобувача групи ДС.мз-21

Петриченка Олексія Миколайовича

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Олексій ПЕТРИЧЕНКО
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник к.е.н., доц. кафедри управління Денис СМОЛЕННИКОВ
(посада, науковий ступінь) (імя та ПРІЗВИЩЕ) (підпис)

Суми – 2023 рік

АНОТАЦІЯ

В роботі розглянуті економічний, організаційний, правовий та інформаційний механізми для формування та виконання державної зовнішньоторговельної політики. Досліджено ключові методи для дослідження транскордонних практик і соціальних просторів, визначено їх переваги для вирішення задач публічного управління.

Особливості державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України визначаються з урахуванням останніх тенденцій в своїй сфері та зважаючи на нову рамкову програму Європейської політики сусідства є поєднанням двосторонньої співпраці та діалогу на основі існуючих угод про асоціацію та спільно узгоджених індивідуальних планів дій.

Перспективи розвитку механізму супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України визначені з урахуванням поточної військово-політичної ситуації, яка склалась в результаті російського вторгнення в Україну.

Обсяг кваліфікаційної роботи – 40 сторінок, використаних джерел – 23.

Актуальність тематики полягає в необхідності удосконалення механізмів державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України з метою підвищення якості державного забезпечення даних послуг та формування сприятливого євроінтеграційного клімату вступу України до членства в ЄС.

Метою кваліфікаційної роботи є пошук шляхів удосконалення механізмів державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України.

Об'єкт дослідження – механізм державного супроводу транснаціональних послуг.

Предметом дослідження є організаційно-економічні відносини, які виникають в процесі державного супроводу транснаціональних послуг.

Ключові завдання: дослідити понятійний апарат транснаціональних послуг; визначити забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграції; сформувані складові механізму державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів країни; проаналізувати методичне забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг; дослідити особливості державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України; проаналізувати перспективи розвитку механізму супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України.

Методи. До використаних методів дослідження належать: системний метод – при розвитку теоретичних положень дослідження; метод структурного аналізу – при аналізі надання транснаціональних послуг; абстрактний метод – при встановленні державного супроводу транснаціональних послуг; метод узагальнення – при формуванні загальних висновків дослідження.

Результати. Досліджено понятійний апарат транснаціональних послуг; визначено забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграції; сформовано складові механізму державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів країни; проаналізовано методичне забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг; досліджено особливості державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України; проаналізовано перспективи розвитку механізму супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України.

Ключові слова: транснаціональні послуги, держава, євроінтеграція, забезпечення, розвиток.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО СУПРОВОДУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПОСЛУГ	8
1.1 Понятійний апарат транснаціональних послуг	8
1.2 Забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграції	9
РОЗДІЛ 2 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО СУПРОВОДУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ	12
2.1 Складові механізму державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів країни	12
2.2 Методичне забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг	15
РОЗДІЛ 3 НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО СУПРОВОДУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ	20
3.1 Особливості державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України	20
3.2 Перспективи розвитку механізму супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України	30
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ВСТУП

Актуальність тематики роботи полягає в необхідності удосконалення механізмів державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України.

Об'єкт дослідження – механізм державного супроводу транснаціональних послуг.

Предметом дослідження є організаційно-економічні відносини, які виникають в процесі державного супроводу транснаціональних послуг.

Метою кваліфікаційної роботи є пошук шляхів удосконалення механізмів державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України.

Завдання. Дане дослідження містить такі завдання: дослідити понятійний апарат транснаціональних послуг; визначити забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграції; сформувані складові механізму державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів країни; проаналізувати методичне забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг; дослідити особливості державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України; проаналізувати перспективи розвитку механізму супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в удосконаленні механізмів державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України, яке полягає в оптимізації складових даного механізму під вимоги євроінтеграційних процесів в Україні.

Структура та обсяг роботи. Обсяг кваліфікаційної роботи – 40 сторінок, використаних джерел – 23.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО СУПРОВОДУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

1.1 Понятійний апарат транснаціональних послуг

Треба відзначити, що транснаціональні послуги – це послуги, які здійснюються з боку держави щодо сфери транспортних, фінансових, організаційних, маркетингових та інших послуг між державами з метою підвищення рівня безпеки країни.

В ЄС є багато напрямів державного супроводу транснаціональних послуг. Робочий пакет EOSC-Pillar «Від національних ініціатив до транснаціональних послуг» (WP4) створює політичну та правову основу для координації національних ініціатив.

Основними цілями цієї WP4 є:

- спиратися на результати досліджень, проведених WP3, щоб висвітлити спільну політику та підходи, прийняті на національному рівні, які можуть бути використані для координації існуючих та формування національних ініціатив у регіоні;
- висвітлити критичні проблеми в правовій та політичній системі країн, які можуть перешкоджати співпраці та сумісності, і запропонувати засоби вирішення цих проблем;
- вивчати можливості та процедури міжнародних об'єднань а також визначати технічні засоби, щоб втілити їх на практиці;
- підтримувати створення та зміцнення повноцінних національних ініціатив у країнах та покращувати рівень їх репрезентативності;
- забезпечити економічну структуру політики для довгострокової координації у країні;
- визначити загальні інструменти та рамки для опису, реєстрації та підтримки національних постачальників послуг/даних;
- створити фундамент Національного реєстру послуг для кожної країни, яким керуватимуть Національні ініціативи як єдину точку входу для

національних і транснаціональних некомерційних постачальників послуг і міст до Європейської хмари відкритої науки;

- координація з ініціативами, подібними до EOSC-Pillar, які спрямовані на різні європейські регіони, щоб безперервно об'єднуватися та забезпечувати найвищий рівень взаємодії для ініціатив і транснаціональних послуг;

- вивчати одну або кілька можливих бізнес-моделей для національних ініціатив та їхніх послуг, спираючись на результати опитування та співпрацюючи з варіантами використання (WP6) і пілотними проектами (WP7), щоб отримати реалістичну інформацію про впровадження та експлуатаційні витрати послуг, а також їх масштабованість і стійкість у довгостроковій перспективі (EOSC-Pillar, 2023).

1.2 Забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграції

Цей робочий пакет транснаціональних послуг створює політичну та правову основу для координації національних ініціатив, які потім можуть бути поширені на інші країни. Цей робочий пакет визначає проект національного реєстру послуг, який має бути впроваджений у кожній країні та підтримуватися національною ініціативою. Реєстри об'єднані один з одним і повністю сумісні з EOSC. Метою цього проекту є те, що в довгостроковій перспективі національні реєстри включатимуть переважну більшість, якщо не всю сукупність відповідних служб наукових даних у кожній країні.

П'ять кроків до успішного державного супроводу транснаціональних послуг.

1. Координувати національні ініціативи, що розвиваються

Еталонною моделлю, яку країна припускає для цієї координаційної дії, є об'єднання, як найбільш придатна для підтримки максимального рівня свободи для національних ініціатив, водночас дозволяючи взаємодію та полегшену

модель спільного управління для міжнаціональних послуг. Об'єднання національних ініціатив охоплюватиме не лише політичну та правову основу, а й технічні аспекти, які будуть детально розглянуті в WP5 (рівень даних) і WP7 (рівень інфраструктури) і продемонстровані випадками використання, зібраними в WP6. Державні органи управління мають намір стати співрозмовником для управління EOSC, щоб не лише отримувати інформацію про технічні та політичні зміни в EOSC, але й передавати відгуки однієї з ключових зацікавлених сторін: національних ініціатив, а через них, національні дослідницькі спільноти.

2. Співпраця з подібними регіональними ініціативами

Оскільки довгостроковими амбіціями EOSC-Pillar є об'єднання в цій моделі національних ініціатив усього ЄС, другим кроком є встановлення та підтримка високого рівня узгодженості з подібними регіональними ініціативами, а саме іншими проектами, схваленими в рамках INFRAEOSC-05.

3. Консолідувати національні ініціативи

Третій крок полягає в консолідації національних ініціатив, щоб спрямувати їх у більш стабільні форми (наприклад, від Меморандумів про взаєморозуміння або SIG до JRU або навіть юридичних осіб). Це дає їм змогу вдосконалювати та деталізувати внутрішню політику та оптимізацію процесів, а також перспективи репрезентативності та стійкості. Виявивши та впровадивши сумісні рішення та технології, національні ініціативи зможуть досягти оптимального рівня відповідності стандартам EOSC.

4. Визначити загальний набір процедур і технічну структуру

Четвертий крок полягає у визначенні загального набору процедур і технічної бази для реєстрації та опису транснаціональних послуг на національному рівні та сприяння переходу від місцевих/національних послуг, призначених для конкретної громади, до транснаціональних послуг, які можна поширювати на нові громади, наприклад, через Портал EOSC.

5. Визначення життєздатної бізнес-моделі

Останнім кроком є визначення життєздатної бізнес-моделі, яка допоможе забезпечити довгострокову стійкість національних ініціатив та їх державних об'єднань. Особливу увагу буде приділено наслідкам, з точки зору бізнес-моделі, транснаціональних послуг: у той час як національна служба може мати відносно просту бізнес-модель і чітко визначені джерела фінансування (EOSC-Pillar, 2023).

РОЗДІЛ 2 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО СУПРОВОДУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

2.1 Складові механізму державного супроводу транснаціональних послуг

Домінування, управління та державного регулювання транснаціональних корпорацій (ТНК) – влада та держава. Очевидно, що транснаціональні корпорації відіграють домінуючу роль не лише у світовій економіці, а й на політичній арені. Що ще гірше, деякі уряди (або головні посадові особи держави) були такими було встановлено, що вони потурали ТНК у корупції за рахунок добробуту свого господаря спільноти (Szeftel, 1998; Szeftel, 2000; Kofele-Kale, 2006].

З відкриттям кордонів і вільним переміщенням різних речей через кордони стає важливим для країн розвивати та удосконалювати своє державне управління. Це потрібно для забезпечення безпеки країни і сприяння економічному росту. У зв'язку з цим важливо вивчати, як кожна країна впорядковує свою зовнішньоекономічну політику. Зокрема, в Україні є закони, які дозволяють застосовувати різні інструменти для захисту внутрішнього ринку та підтримки експорту. Проте існують ще деякі недоліки у регулюванні окремих економічних процесів, і їх потрібно вирішувати для досягнення більшого балансу в зовнішній торгівлі країни (Ксендзук, 2019).

Науковці виокремлюють різні способи, якими керівники можуть управляти різними аспектами організації. Наприклад, це може бути впровадження загальних принципів, планування, організації роботи, мотивації працівників, забезпечення взаємодії та контролю. Вони використовують економічні, організаційно-адміністративні, соціальні та інші методи управління (Vasyl'eva, 2003); Існують також адміністративні (організаційно-розпорядчі), правові, економічні, політичні, соціально-психологічні, морально-етичні та комплексні державні способи управління (Korotych, 2006). Це включає в себе економічні,

мотиваційні, організаційні, політичні та правові механізми, які допомагають забезпечити ефективне управління в різних сферах діяльності (Kruhlov, 1998).

За словами О.В. Федорчака, механізм державного управління може включати різні аспекти. Наприклад, економічний механізм охоплює керування банківською системою, грошово-валютною політикою, інвестиціями, інноваціями, кредитами, податками, страхуванням і подібними справами. Мотиваційний механізм передбачає систему стимулів для максимально ефективної роботи державних службовців, що включає командно-адміністративні та соціально-економічні заохочення. Організаційний механізм описує об'єкти та суб'єкти державного управління, їхні цілі, завдання, функції, методи та структури. Політичний механізм визначає методи формування політики у різних галузях, таких як економіка, соціальна сфера, фінанси. Правовий механізм включає в себе нормативно-правове забезпечення через закони, постанови Верховної Ради, укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів, а також методичні рекомендації та інструкції (Fedorchak, 2008).

Щодо торгівлі та зовнішньоекономічних відносин України, важко керувати цим. Л.В. Клименко говорить, що це складний процес, де є дві основні групи людей: ті, хто контролює все з боку уряду, і ті, хто має відносини з іншими країнами (Klymenko, 2013).

Скрябіна Д.С. вказує, що управління міжнародною торгівлею та глобальними послугами повинно зараз більше спрямовуватися на розумне організування балансу зовнішньоторговельних відносин. Це включає зменшення залежності від імпорту за допомогою активної політики заміщення імпорту, покращення конкурентоспроможності експортноорієнтованих компаній, боротьбу з корупцією, поліпшення умов для бізнесу, розгляд відміни монополій та державного контролю, створення сприятливого інвестиційного клімату та відповідність національного законодавства міжнародним стандартам (Skriabina, 2014).

Автори висловлюють різні точки зору на тему механізмів державного управління в зовнішній торгівлі. Хоча деякі погляди повторюються, основні підходи поділяються на економічний, правовий, організаційний і інформаційний. Згідно з нашою думкою, у формуванні та виконанні державної зовнішньоторговельної політики важливо враховувати такі механізми:

Економічний механізм. Сукупність методів управління, спрямованих на вплив на фінансово-економічний стан об'єкта та суб'єкта зовнішньоторговельної політики. Мета - розвивати експорт та запобігати імпортозалежності країни.

Організаційний механізм. Встановлення правил, завдань та повноважень суб'єктів державної зовнішньоторговельної політики на різних рівнях. Має забезпечити функціональну взаємодію та ефективне виконання обов'язків.

Правовий механізм. Нормативно-правові інструменти, на підставі яких формується та реалізується державна зовнішньоторговельна політика. Цей механізм оформляється у законодавчих актах.

Інформаційний механізм. Метод, що використовується для інформування та комунікації між суб'єктами зовнішньоторговельної політики. Його мета - поширення інформації серед учасників та підтримка зовнішньоторговельної діяльності.

Застосування цих механізмів утворює систему, яка сприяє вирішенню проблем і прийняттю управлінських рішень в зовнішньоторговельній політиці. Такий комплексний підхід важливий для досягнення поставлених завдань на різних рівнях управління і взаємодії з іншими сферами державної політики. Без злагодженої та ефективної системи механізмів можуть виникнути труднощі в досягненні цілей державної зовнішньоторговельної політики (Ксендзук, 2019).

Потрібно покращити та удосконалити групи механізмів, які визначають державну зовнішньоторговельну політику та транснаціональні послуги. Це вимагає виділення конкретних напрямків політики та їх поліпшення у сферах зовнішньої торгівлі.

А саме, має бути покращений економічний механізм: запропоновано використання методів, таких як експортні дотації та субсидії, кредитування на

вигідних умовах для експортерів, податкові канікули. Також, щоб зменшити імпорт залежності, важливо створити бізнес-інкубатори та встановити фітосанітарні стандарти.

Правовий механізм: пропонується внести зміни до законодавства, що регулює фітосанітарні стандарти, процедури ліцензування та страхування зовнішньоторговельних операцій. Також рекомендується розвивати бізнес-інкубатори та укласти торговельні угоди з іншими країнами.

Організаційний механізм: наголошується на необхідності покращення та структуризації відносин між державними органами та місцевим самоврядуванням. Також важливо забезпечити участь всіх рівнів суб'єктів державної зовнішньоторговельної політики та створити систему моніторингу та контролю.

Інформаційний механізм: пропонується підтримка національних експортерів через інформаційну підтримку щодо можливостей розвитку виробництва товарів з високою доданою вартістю, участь в бізнес-інкубаторах та пошук якісної імпоротної сировини. Також обґрунтовується необхідність виходу на зовнішні ринки та створювати інноваційний продукт (Ксендзук, 2019).

2.2 Методичне забезпечення державного супроводу транснаціональних послуг

Транснаціональна методологія на державному рівні розвивається для вирішення різних проблем методологічного націоналізму, есенціалізму та позиціонування дослідників у транснаціональних соціальних просторах. Інновації в методах необхідні, і ми перебуваємо в центрі триваючих дебатів про те, як найкраще їх досягти. Хоча критика усталених методологій вже широко поширена, шляхи подолання викликів ще не узгоджені. Тим не менш, дослідження тривають, і навіть за відсутності чітких транснаціональних методологій необхідно розробити методи, щоб використовувати розуміння

транснаціональної оптики. Методи мають відповідати завданню вирішення головоломок. Є одне важливе застереження. Дослідження транснаціоналізації, транснаціональних соціальних просторів і транснаціональності не обов'язково мають бути багатосайтовими. Дослідники можуть охопити важливі аспекти, зосередившись на одному місці. І все ж для того, щоб зрозуміти транснаціональність у транскордонних соціальних просторах більш комплексно як нові соціальні утворення, корисні багатолокальні методи (Faist, 2012).

Сьогодні, майже сто років потому, ми маємо широкий спектр різних методів, доступних для дослідження транскордонних практик і соціальних просторів. У нас також є адаптації етнографічних, мережевих та опитувальних досліджень для охоплення транскордонних процесів та інституцій; крім того, якщо це доцільно, ми можемо використовувати багатосайтові методи, використовуючи дослідження онлайн і офлайн, а також мобільні та стаціонарні дослідження. Ці методологічні внески походять від дуже різних дисциплінарних традицій і охоплюють майже всі аспекти емпіричних соціальних досліджень. Сфери географії та антропології забезпечили підхід, що базується на багатьох місцях, як підтверджено в етнографії з різними місцями (Marcus, 1995), а також методологію одночасної вибірки (SMS), яка також включає мережевий аналіз (Mazzucato, 2008). Дослідження мобільності – розуміння просторових переміщень – крім міграції, займаються мобільною етнографією (Urry, 2007), де фокусується на самому процесі переміщення. Часто мережеві методи займають важливе місце в онлайн/інтернет-дослідженнях, отриманих від комунікаційних досліджень. Тут у центрі уваги знаходяться віртуальні мережі мігрантів та їхніх значущих людей, іноді в поєднанні з невіртуальними соціальними та символічними зв'язками. Нарешті, існують різні методи опитування, які є видатними, серед інших, у політології та соціології. Більшість цих досліджень є перехресними. Щоб простежити еволюцію та відтворення транскордонних практик у соціальних просторах, необхідно залучитися до панельних досліджень – вікна для майбутніх досліджень (Faist, 2012).

Часто використовують змішані методи, поєднуючи якісні та кількісні методи. Тим не менш, ми повинні враховувати, що існують дві різні логіки дослідження, прикладами яких є два типи методів. Кількісний метод, який часто використовує статистичні методи, спрямований на оцінку впливу змінних на різні рівні (людини, країни тощо). Наприклад, дослідники можуть запитати, який вплив може мати транснаціональність мігрантів та пов'язаних з ними домогосподарств (як маркер неоднорідності) на освітні можливості дітей. Дослідник збирає дані про низку різних змінних – передусім про транснаціональність (наприклад, візити, перебування за кордоном, обмін товарами та інформацією), а також про освіту та професійну позицію батьків, частоту переходів з однієї освітньої системи в іншу тощо – а потім оцінює, яка частина дисперсії пояснюється різними ідентифікованими змінними. По суті, кількісно орієнтоване дослідження вимірює середні ефекти змінних. Навпаки, мета якісних підходів полягає в тому, щоб поставити запитання про властивості випадку та спробувати пояснити конкретні результати в конкретному випадку. У щойно використаному прикладі цікавить, наприклад, те, як може відрізнитися переїзд дітей з однієї країни в іншу у випадку батьків із порівнянним соціально-економічним становищем. Дослідник може захотіти зрозуміти, як, наприклад, діти другого покоління грецьких і турецьких батьків-мігрантів у Німеччині з подібними соціально-економічними характеристиками (наприклад, досягнутий найвищий ступінь) відрізняються щодо їх успішності в освіті, або як успішність навчання та сама категорія мігрантів може відрізнитися в різних країнах, і чи відіграють транснаціональні зв'язки та переміщення дітей якусь роль у цьому різному результаті. Замість того, щоб лише визначити, які змінні пояснюють різницю, дослідження в рамках якісної логіки запитують: яким чином процеси призвели до відмінних результатів, що спостерігаються? Важливо підкреслити, що дослідження як у кількісній, так і в якісній сферах можуть прагнути пояснити механізми, які впливають із початкового стану – у цьому випадку схоже соціально-економічне походження батьків і соціальні практики переміщення дітей через кордони (наприклад, діти можуть не жити) з батьками за кордоном,

але з іншими родичами в місці походження) – до різних результатів – у цьому випадку відмінності в успішності навчання. Таким чином, хоча змішані методи займають все більш помітну роль, особливо в опитуваннях, ми повинні знати, що самі логіки не можуть бути змішані. Змішування означає той факт, що якісні та кількісні методи доповнюють один одного (Faist, 2012).

Якісні методи, які обговорювалися досі, служать для визначення феномену транснаціональних зв'язків, практик і транскордонних соціальних просторів. Вони також відіграють важливу роль у просуванні нашого розуміння механізмів, пов'язаних із практиками (відтворення) і просторами. Для того, щоб встановити поширеність і ступінь транснаціональних зв'язків, практик і просторів, а також визначити основні фактори, пов'язані з їх появою, настав час звернутися до кількісних методів, оскільки дослідження, засновані на якісних методах, часто мають обмеження в тому, що вони досліджують транснаціональність серед мігрантів, які формують транскордонні зв'язки, не включаючи референтну групу. Цей недолік перегукується з більш загальною критикою досліджень транснаціоналізму: «Вони вивчають випадки самого явища, тому важко сказати що-небудь про масштаби цього явища та про те, чи воно зростає» (Portes, 2003). Таким чином, хоча якісні дослідження змогли задокументувати існування транснаціональних явищ, ми мало знаємо про їх чисельну поширеність (Faist, 2012).

Методологію транскордонного аналізу слід відрізнити від порівняльного дослідження, яке зосереджується на таких суб'єктах, як національні держави, як відносно виключних і обмежених одиницях аналізу. Одним із найперспективніших рішень стала мультисайтова етнографія, тобто проведення досліджень на сайтах практик агентів у різних країнах. Багатопланове дослідження в його різноманітних проявах побудоване на ідеї відмови від гомогенізуючих понять суспільства та нації, культури та етнічності. Як ми бачили, виклики фіксації одночасності за допомогою інших методів багатолокального дослідження є величезними, але керованими. У попередньому обговоренні були представлені додаткові методи, що підходять для

транснаціональної інформованої методології, такі як онлайн-аналіз або застосування змішаних методів репрезентативного опитування. Цілком зрозуміло, що для систематичного розвитку різноманітних форм багатооб'єктових досліджень потрібна додаткова робота. Однак спільним для всіх методів є орієнтоване на агенцію процесуальне бачення транскордонних соціальних явищ (Faist, 2012).

РОЗДІЛ 3 НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО СУПРОВОДУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

3.1 Особливості державного супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України

Політика розширення була найефективнішим інструментом ЄС у впровадженні європейських інститутів, цінностей та стандартів в сусідні країни. Проте, із загальним переконанням, що процес розширення ЄС майже досяг своїх природних географічних меж, цей метод європеїзації зараз обмежений. Тим не менш, навіть без обіцянки фактичного членства, у ЄС є численні двосторонні та багатосторонні рамки політики для поширення своїх цінностей та інститутів поза межами Європи. Ця часто забувана зовнішня складова європеїзації базується на поширенні інститутів управління, норм і ідентичності, що відкриває можливість для ЄС здійснювати значний вплив у регіональній та глобальній політиці (Погорілий, 2019).

У відносинах з країнами Південного Середземномор'я Європейський Союз намагається експортувати свої принципи, нормативні стандарти та навіть свій унікальний модель регіональної інтеграції за кордон. Мультилатеральна рамка підтримує прийняття європейських шаблонів у регіоні та сприяє цілеспрямованим змінам у регіональній інституційній сфері. ЄС-27 не лише має стабільні, процвітаючі інституційні структури, але також є найуспішнішим прикладом регіональної інтеграції у світі, а його унікальна модель організації та управління може надати привабливі рішення для регіону Середземного моря.

Сила прикладу не завжди достатня, і два основні механізми сприяння європеїзації в країнах Південного Середземномор'я - зміни, спричинені умовами Європейської політики сусідства (ЄПС), і більш м'які процеси соціалізації та імітації, що включені до Євро-середземноморського партнерства (ЄСП), виявилися неефективними.

Даний документ досліджує зусилля ЄС сприяти регіональній інтеграції та експортувати європейські інституції, реформи та цінності в регіоні Середземного моря через свою зовнішню політичну рамку. У ньому описано зовнішнє вимірювання європеїзації, цілі та зміст цього підходу та механізми сприяння європеїзації в ЄПС та ЄСП. Документ покаже, що доступні інструменти європеїзації повільно просуваються без основних елементів європеїзації - аквісу комунотеру та перспективи членства, і скромні зусилля ЄС у будівництві регіону не можуть ефективно поширити його амбіційну європейську модель. Документ прийде до висновку, що ЄС не виконував чітку стратегію в регіоні Середземного моря, і новий Союз для Середземномор'я (ССС), який об'єднує елементи двох попередніх підходів, не змінить цього.

Мультилатеральні відносини з іншими блоками є важливим інструментом для процесу європеїзації. Європейська Комісія розробила ініціативи для підтримки регіональної інтеграції та об'єднання процесів в інших регіонах та сусідніх країнах. Євро-середземноморське партнерство 1995 року є винятковою зовнішньою ініціативою з метою сприяння економічним і політичним реформам у регіоні, підтримки діалогу та сприяння соціальній співпраці між партнерськими країнами Південного Середземномор'я та ЄС. ЄСП (або Барселонський процес) є результатом зусиль після холодної війни у вирішенні проблем м'якої безпеки. Ця рамкова угода забезпечує фінансову та технічну допомогу, а також інституційні зв'язки, які повинні призвести до стабільності, процвітання та безпеки в регіоні.

Мультилатералізм та регіональна інтеграція набули великої сили з 1990-х років, і в контексті відновлення мирних переговорів між Ізраїлем та Палестинською автономією в цей час Євро-середземноморське партнерство розглядалося як відповідний інструмент для стабілізації Середземномор'я та розвитку патернів співпраці між обома берегами (Макогон & Медведкін, 2007).

Один із найважливіших інструментів для ефективного поширення спільних цінностей Союзу - це стратегія розширення та політика сусідства, які привели ЄС до прямого контакту з новими стратегічно важливими регіонами. Політика

Європейської сусідства була запропонована Європейською Комісією у 2003 році та подальше розвивалась у документі "Стратегія Європейської політики сусідства", опублікованому у 2004 році. Спочатку вона була створена з метою надання своїм новим східним сусідам вірогідної альтернативи членству (Саліхова & Бак, 2015).

Починаючи з умов копенгагенських критеріїв, ЄС розпочав імплементацію нової політики з метою запобігання виникненню нових розділових ліній між розширеним ЄС та його сусідами, пізніше ЄС вирішив запропонувати тій же тип структурованого відношення його південним сусідам (Лівія, Марокко, Алжир, Йорданія, Єгипет, Ізраїль, Окуповані палестинські території, Сирія Ліван та Туніс) (Законодавство, 2023).

Оскільки процес Барселони включав дещо слабкі двосторонні аспекти, нова політика сусідства розглядалась як передовий інструмент, що охоплює всі основні аспекти співпраці з сусідніми країнами. Хоча політика сусідства та її підхід "ширшої Європи" не повинні замінювати Євро-середземноморське партнерство, але бути доповненням до нього, нова політика змінила фокус ЄС з принципів мультилатералізму та регіоналізму на різноплановий білатералізм. Шляхом укладання двосторонніх угод був посилене досить різноманітне процес європеїзації, який враховує різні цілі та політичні та економічні умови кожного партнера (Транснаціоналізація, 2016).

Нова рамкова програма Європейської політики сусідства є поєднанням двосторонньої співпраці та діалогу на основі існуючих угод про асоціацію та спільно узгоджених індивідуальних планів дій, у яких ЄС та обрані партнери визначають набір пріоритетів, що охоплюють ряд ключових напрямків для конкретних дій. Вона пропонує кожній окремій середземноморській країні можливість індивідуально покращити свої відносини з ЄС. Ті держави, що зобов'язалися провести політичні та економічні реформи, ведуть переговори щодо індивідуального плану дій з ЄС та узгоджують спільні цілі. Південні середземноморські країни повинні скористатися ближчим інтегруванням з ЄС "в обмін на конкретний прогрес, що демонструє спільні цінності та ефективно

втілення політичних, економічних та інституційних реформ, включаючи вирівнювання законодавства з аквізом". Цей інструмент позитивної умовності, наприклад, пропонує збільшену участь у програмах, потоки допомоги та участь у внутрішньому ринку ЄС.

Вплив Європейського Союзу на країни свого сусідства через Європейську політику сусідства (ЄПС), започатковану у 2004 році, показав обмежений трансформаційний вплив та суперечливі досягнення. Незважаючи на акцент на демократичне управління, результати були більш помітними у економічних аспектах, таких як торгівля та вирівнювання регулятив, ніж у сприянні демократичним цінностям та громадянським свободам у регіоні.

Диференційований підхід в рамках ЄПС призвів до різноманітних результатів серед різних країн. У той час як такі країни, як Марокко та Йорданія, використовували План дій ЄПС та зробили певні кроки у реформуванні політичних та правових систем, інші, такі як Алжир, Лівія, Сирія та Єгипет, проявили повільний прогрес у впровадженні реформ у сфері демократизації, фундаментальних свобод та прав людини.

ЄПС отримав критику як "політика низької вірогідності асоціацій", оскільки вона явно виключає перспективу членства в ЄС для країн ЄПС і не встановлює високих політичних стандартів для участі. На відміну від стратегії розширення ЄС, яка передбачала потужний процес соціального навчання через звіти про прогрес, регулярний моніторинг та оціночні механізми, ЄПС не має подібних комунікаційних інструментів для сприяння процесу соціалізації між урядами.

Хоча перспективи на членство в ЄС були потужним стимулом для країн відповідати нормам та цінностям ЄС, політика щодо невідомих країн зіткнулася з викликами у стимулюванні співпраці. Пропозиція більшого доступу до внутрішнього ринку ЄС та співпраці у певних сферах в обмін на реформи, як запропонував колишній президент Європейської Комісії Романо Проді, "спільне все, крім інституцій", не виявилася помітно ефективною у процесі "європеїзації" Південного Середземномор'я.

Загалом, були висвітлені обмеження ЄПС у сприянні реформ та демократичних цінностей у сусідніх країнах, вказуючи на обмеження в застосуванні стимулів для співпраці та відсутність переконливого механізму, подібного перспективам на членство в ЄС, для реалізації зовнішньої політики нормативного спрямування (Макогон & Медведкін, 2007; Законодавство, 2023; Транснаціоналізація, 2016).

Успіх європеїзації та нормативного сприяння в країнах Південного Середземномор'я через Європейську політику сусідства далеко не є суттєвим, і очікувана мета сприяння регіональній інтеграції в цьому регіоні так і не була досягнута. Хоча деякі подібності в інституційній структурі можуть бути досягнуті, ці паралельні структури ще не призвели до бажаних результатів, таких як впровадження демократичних або правових реформ, або зміцнення внутрішньорегіональних зв'язків. Наприклад, угоди про вільну торгівлю між країнами Південного Середземномор'я схожі лише на "символічне копіювання інституціоналізованого шаблону відносин з ЄС", проте їх успішність та функціональність досить низькі.

Європейський союз та його члени мають багато різноманітних і часто протирічливих пріоритетів у Середземномор'ї, а конфлікти на Близькому Сході та у Західній Сахарі є найсерйознішими перешкодами для регіональної інтеграції, які залишаються невирішеними. Спільне бажання між країнами Південного Середземномор'я створити регіональний суб'єкт в цілому є досить низьким. Важливість національного суверенітету переважає, що обмежує готовність відмовитися від компетенцій на користь форм регіонального співробітництва. Примусово ЄС не може нав'язати адаптацію європейських моделей організації та перетворення управління та модернізацію економік, політичних структур та суспільства. Замість цього ці моделі та структури можуть бути добровільно скопійовані сусідами, переконаними у їхній функціональності, корисності чи законному характері.

Тому процеси ЄСП міцно покладалися на здатність і бажання партнерів діяти самостійно.

Політика сусідства ЄС застосовує концепцію експортування європеїзації на периферію та спочатку розглядалася як доповнення до розширення. Процес приєднання до ЄС, ймовірно, є найефективнішим механізмом, яким ЄС володіє, оскільки перспектива членства в Європейському Союзі спонукала країни здійснити фундаментальні зміни для підготовки до приєднання. Хоча умовність під час процесу розширення була потужним інструментом у відношенні до кандидатських країн, стратегія не була успішною у відношенні до середземноморських держав щодо сприяння демократизації та політичних реформ. "Верхньо-донний політичний контроль" та "нижньо-вгору соціалізація" в контексті ППС мають свої обмеження в регіоні. ППС не може запропонувати достатні стимули південним урядам для здійснення політичних, економічних та інституційних реформ відповідно до європейських стандартів. Крім того, ЄС навіть не використовував умовність або накладав покаральні заходи для тиску на політичні та економічні реформи, оскільки це може призвести до нестабільності, яку Союз намагається уникнути.

ЄС боїться, що процес демократизації може призвести. Хоча Комісія визначила певні випадки, коли вона може скористатися негативною умовністю, ЄС ніколи не застосовував цей принцип (наприклад, призупинення Угоди про асоціацію у разі порушення партнером принципів угоди, таких як порушення прав людини). Без надання партнерським країнам достатніх стимулів для ближчої співпраці, послідовність та ефективність умовності ЄС на зміни політики є низькою. Економічні стимули та збільшене партнерство недостатні для спонукання регіону до єдиної готовності здійснювати програми.

Європейський Союз є унікальним глобальним учасником, який поєднує елементи м'якої сили, сильний економічний вплив та досить слабку військову потужність. ЄС продемонстрував здатність розвивати широку мережу зовнішніх відносин і "використовував свою політику розширення для збільшення своєї важливості як міжнародного учасника" (Транснаціоналізація, 2016).

Природа ЄС як міжнародного або регіонального учасника в Середземномор'ї важко відтворити, оскільки ЄС намагається просувати свою

зовнішню політику через різноманітні механізми, які базуються на нормативних "м'яких силах" та структурних елементах сили. Процес Барселони та Політика сусідства не були успішними у просуванні нормативної зовнішньої політики ЄС. Європейські політики стосовно Середземномор'я сприймаються багатьма арабськими країнами з сумнівом і переважно спрямовані на досягнення інтересів ЄС. Незважаючи на риторику ЄС, сприяння демократизації та політичної лібералізації були недостатніми через конкуруючі пріоритети. Особливо економічні та безпекові питання були домінуючими, і більше успіхів було досягнуто у сфері економічної лібералізації, ніж у політичній чи правовій сферах. Той факт, що економічна сфера була основним двигуном процесу, підтримує обґрунтування того, що європеїзація переважно використовувалася як інструмент для просування європейської структурної сили в регіоні (Транснаціоналізація, 2016).

У Північній Африці та на Близькому Сході європейські уряди використовують подвійну стратегію, яка розташовується між концепціями Реальної політики та Ідеальної політики. До цього часу Європейський Союз довів свою "нездатність приділити перевагу одній стратегії, а саме чи сприяти своєму образу як нормативної сили через відносини ЄС-Середземномор'я, чи просувати свої політичні та економічні інтереси в регіоні" (Макогон & Медведкін, 2007).

Розвиток геополітики регіону Середземномор'я визначає рівень інтеграції з Європейським Союзом. Інструменти м'якої сили ЄС були недостатніми, щоб зробити Союз головним учасником в конфліктному регіоні та підтримати системні демократичні зміни. Союз "керується безпековими питаннями, які вважаються найкращими для стабілізації лібералізації ще автократичних режимів в контексті, в якому умовність вважається ні технічно можливою, ні бажаною (Транснаціоналізація, 2016).

Це також може пояснити, чому ЄС у своїх відносинах з іншими регіонами досяг успіху в плані поліпшення зусиль щодо регіональної інтеграції, наприклад,

у регіоні АСЕАН чи Африканському Союзу, але зазнав невдачі зі своєю політикою щодо Середземномор'я.

В межах Європейської політики сусідства (ЄПС) горизонтальна співпраця між урядами має сприяти глибшій політичній та економічній інтеграції. З моменту створення цього каркасу у 1995 році "регіональні та глобальні параметри, в яких здійснюється політика ЄС стосовно Середземномор'я", змінилися.

Підхід "одного розміру під всіх" ЄПС виявився неефективним у зв'язку із зміненим міжнародним політичним контекстом та продовжуючимся ізраїльсько-палестинським конфліктом, які негативно вплинули на будівництво регіону. Таким чином, Політика сусідства може бути розглянута як реакція на невдачу багатостороннього партнерства з країнами Південного Середземномор'я. Це призвело до того, що "структура з хабом і спицею незалежних двосторонніх угод з Європейським Союзом розбиває надії на інтеграцію економік у країнах Південного Середземномор'я у єдиний ринок на рівні Європейського єдиного ринку" (Саліхова & Бак, 2015).

УЄ перероблено зі створенням "Союзу для Середземномор'я" (ССС), започаткованого 13 липня 2008 року, новим стратегічним каркасом відносно регіону. Цей новий Союз поєднує шаблони білатерального підходу ЄПС з логікою диференціації та співвласності, а також багатосторонній підхід Європейської політики Сусідства з логікою регіоналізму. З одного боку, принцип співвласності посилено шляхом створення дворічного співпрезидентства за участю однієї країни Півдня та ЄС, яке має діяти як установник порядку денного. Крім того, було створено "Спільний постійний комітет", складений з спеціально призначених представників усіх учасниць та Комісії, а також спільний секретаріат з базою у Барселоні. Ці нові форми інституційного управління мають відмовитися від асиметричної структури сили в межах ЄПС, підвищити співвласність та сприяти більш збалансованому партнерству. Ці структури можуть бути важливими для розширеного процесу вивчення та соціалізації та можуть сприяти регіональній інтеграції у довгостроковій перспективі. З іншого

боку, ССС акцентує увагу на секторальних проектах співпраці. Цей підхід відповідає логіці диференціації, в рамках якої країни Південного Середземномор'я можуть брати участь на проектно-програмній основі. Однак мета уникнути впливу чутливих політичних питань, таких як конфлікт на Близькому Сході чи у Західній Сахарі, на ССС до цих пір не вдалася. Через два роки після його створення ССС заблокований конфліктом між Ізраїлем та Палестинською автономією, що перешкоджає впровадженню будь-якої спільної стратегії у євро-середземноморському просторі.

1. Якщо Європа хоче стати послідовною та сильною політичною єдністю у взаємодії з не-ЄС державами, перш за все важливо переглянути використання умовності як засобу сприяння своєї нормативної зовнішньої політики у короткостроковій перспективі. ЄС повинен надавати своїм сусідам більш послідовні стимули для співпраці і зробити компонент політичної умовності Політики сусідства більш вірогідним. Деякі заплановані проекти Союзу для Середземномор'я (наприклад, Середземноморський сонячний план) можуть сприяти покращенню довіри до ЄС у регіоні та зміцненню співпраці між партнерськими державами, маючи позитивні транснаціональні наслідки для всього регіону.

2. В других розглянутих аспектах принцип змінної геометрії повинен отримати більше уваги, щоб запобігти переполітизації Союзу. У відношенні до євро-середземноморських відносин необхідно переглянути сконструйовану регіональну групу "Середземномор'я", яка є результатом політичних реалій після холодної війни. Потрібно випробувати різні підходи до політики щодо Машреку та Магрибу. Створення справжньої зони вільної торгівлі в Магрибі може бути першим кроком. Внутрішня торгівля цих п'яти країн в 2010 році становила приблизно 1,3% валютного обміну, і лише зі створенням зони вільної торгівлі торгівля між п'ятьма країнами може збільшитися на 3-4,5%.

3. Третій пункт, важливий на довгострокову перспективу, полягає в підтримці регіоналізму та інституціоналізації відносин з іншими регіонами. Паралельні структури, такі як зустрічі міністрів та парламентарів,

міжрегіональні форуми співпраці та форми діалогу, повинні бути подальшим чином підсилені та зроблені більш прозорими. Щодо Середземномор'я, прикладами можуть бути Євро-Середземноморська регіональна та місцева асамблея, Євро-Середземноморська мережа прав людини або Фонд Анни Лінд. Стратегія стимулювання зацікавлених партнерів слідувати шляхом інтеграції ЄС може бути підтримана створенням політичних, цивільних чи економічних установ, схожих на європейські. Регіональна інтеграція надасть країнам можливість досягти стабільності та економічного зростання з одного боку, і надасть ЄС можливість позитивно вплинути на громадські політики сусідніх держав та здійснювати глобальне управління згідно зі своїми нормативними політиками з іншого боку.

4. Четвертий пункт стосується необхідності для ЄС чітко визначити стратегію в Середземномор'ї. Нова інституційна рамка після Лісабонського договору з власним головним зовнішньополітичним чиновником та повноцінною зовнішньою службою дозволяє Союзу нарешті виступати єдиним голосом на міжнародному рівні. Якщо Середземномор'я все ще має бути пріоритетом для Європи у майбутньому, необхідно підсилити Загальну зовнішню та безпекову політику для зміцнення політичного впливу ЄС у цих країнах.

Середовище безпеки в Європі після завершення Холодної війни характеризувалося зменшенням впливу Росії, яка бачила, що її колишні союзники у Варшавському договорі поступово інтегруються у Північноатлантичний альянс (НАТО) та Європейський союз (ЄС). Росія під керівництвом президента Володимира Путіна вважала таке розширення шкідливим для своїх інтересів у сфері безпеки. Росія намагалася перешкодити Грузії та країнам Балтії у встановленні ближчих безпекових зв'язків з НАТО, навіть ведучи коротку війну з Грузією у 2008 році. Революція на Майдані в Україні (2014) повалила проросійський режим, а країна спрямувала свої зусилля на демократизацію та наближення до Європейського союзу. У відповідь Росія

примусово анексувала Крим у 2014 році та допомагала сепаратистам на Донбасі в Україні—що прилягає до Росії—в проведенні відокремлення.

Сполучені Штати та їх союзники розглядали це як загрозу демократії та плюралізму в Європі. Союзники ввели санкції проти Росії у 2014 році з наміром змусити Росію до переговорів про відведення. Однак економічні та військові можливості Росії не були значно позначені санкціями. Критичні сектори, такі як енергетика, не були під санкціями через те, що європейські країни, такі як Німеччина, залежали від російської нафти та природного газу. Путін вимагав гарантії, що Україна ніколи не приєднається до НАТО чи ЄС, і коли угоди не було досягнуто, Росія вторглася до України 24 лютого 2022 року. Повномасштабне вторгнення Росії загрожує змінити кордони в Європі після Холодної війни, підриває трансатлантичний порядок безпеки та впливає на країни, які далеко віддалені від зони війни (Kofele-Kale, 2006).

3.2 Перспективи розвитку механізму супроводу транснаціональних послуг в умовах євроінтеграційних процесів України

Російське вторгнення до України викликало рішучу реакцію з боку Сполучених Штатів та їх союзників. У своїй заяві 26 лютого президент Джо Байден заявив: "Путін обрав цю війну. І тепер він і його країна понесуть наслідки" (Remarks, 2022). Сполучені Штати співпрацювали з G7, провідними промисловими країнами світу, для запуску нового раунду санкцій проти Росії з метою обмеження її можливостей фінансування війни, і провели екстрену саміт НАТО для визначення наступних кроків.

США також закликали союзників збільшити свої витрати на оборону, що є довгостроковою політичною метою США. У відповідь на вторгнення, Німеччина оголосила про зміни у своїй оборонній політиці, зокрема, переозброєння. Під час свого виступу перед парламентом 27 лютого 2022 року, канцлер Німеччини Олаф Шольц зобов'язав додатково виділити €100 мільярдів для Збройних сил та

зобов'язав Німеччину витратити 2% свого ВВП на оборону, відповідно до очікувань НАТО. Інші європейські країни також вжили аналогічних заходів для підсилення своїх військових можливостей. Міністр оборони Польщі Маріуш Блащак оголосив, що Польща виділить 3% свого ВВП на оборону з 2023 року. Нідерланди зобов'язалися виділити додатково €5 мільярдів на оборону протягом наступних кількох років. Це є збільшенням на 40% порівняно з оборонним бюджетом 2022 року і відповідає цілі НАТО в 2% ВВП у 2024 та 2025 роках.

Вторгнення викликало нові обговорення про спільну оборонну політику ЄС. 28 лютого 2022 року Рада Європи, найвищий орган прийняття рішень для країн-членів ЄС, затвердила історичний пакет допомоги на суму €500 мільйонів для України. Це включає €450 мільйонів на постачання військової техніки та додатково €50 мільйонів на паливо та захисне обладнання. Це вперше, коли ЄС обіцяв летальну техніку країні, яка не є членом ЄС, через Європейський Мирний Фонд (ЕМФ). Вищий представник з питань закордонних справ та політики безпеки (ВПЗЄС) Жозеп Боррель пояснив, що ЄС "прагне до миру в Європі, але ми повинні бути готові захищати цей мир".

Лідери країн-членів ЄС обіцяли 10 березня 2022 року взяти на себе більше відповідальності за оборону, що закликали робити кілька президентів США. Лідери ЄС також підтримали Стратегічний Компас незабаром після цього, план дій для збільшення здатності ЄС реагувати на кризи шляхом швидкого реагування, збільшення інвестицій у оборону та кращої готовності до гібридних загроз. Європейська Рада пізніше зібралася у травні та червні, щоб підтвердити свою готовність збільшити військову та фінансову підтримку для України та просунути запит України про членство в ЄС. Країни-члени ЄС також затвердили останній пакет санкцій проти Росії, які включали сирову нафту, відшліфовані нафтопродукти та золото російського походження.

Незважаючи на зобов'язання ЄС підтримувати Україну, виконання деяких обіцянок може бути складним. Наприклад, ЄС обіцяв надати винищувачі, але повністю реалізувати це може бути проблематично. Українські повітряні сили навчені літати на російських літаках МіГ-29 та Су-24. Тільки Польща, Болгарія

та Словаччина мають такий тип літаків, але ці країни виявили певну нерішучість надсилати свої літаки в Україну через нестачу постачань та страх ескалації конфлікту. Однак, коли Польща нарешті запропонувала це зробити за умови, що США прискорить поставку літаків F-16 до Варшави, Сполучені Штати вирішили утриматися від такого кроку, прийшовши до висновку, що пропозиція не є прийнятною. 8 березня у заяві Пентагону прес-секретар Джон Ф. Кірбі висловив обурення щодо направлення американських літаків у контестовані повітряні простори.

Зміцнення трансатлантичних зв'язків. Сполучені Штати надали лідерство у створенні спільної відповіді на вторгнення. Це включало введення суворіших та більш широких санкцій проти Росії, надання військової допомоги Україні та збільшення координації у сфері оборони. Міністр закордонних справ США Ентоні Блінкен заявив: "Стратегія, яку ми вжили, масивна підтримка для України, масивний тиск на Росію, солідарність з більш ніж 30 країнами, залученими до цих зусиль, дає реальні результати".

Санкції, які були введені проти Росії, змінюють економічні залежності Європи, особливо у сфері енергетики. Щоб реструктурувати ці залежності, Європа встановлює нових партнерів та альтернативні технології. Сполучені Штати намагаються заповнити цей прогалину і помітили, що попит на рідкий природний газ (РПГ) зростає на понад 50% в Європі порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Тривала війна в Україні може підсилити значення нової Ради з торгівлі та технологій США-ЄС (ТТС), утвореної у червні 2021 року, та в кінцевому підсумку призвести до ближчого трансатлантичного співробітництва у сферах енергетики, торгівлі, технологій та інновацій. Ця нова співпраця допомагає подолати напруження, спричинені євроскептичними позиціями у сфері безпеки та торгівлі, які займала адміністрація Трампа. Це перенаправлення сприяє спільним крокам у вирішенні довгострокових економічних наслідків війни.

Відродження НАТО. Фінляндія та Швеція традиційно є країнами нейтралітету, але вторгнення Росії до України змусило ці дві скандинавські

країни переглянути свої інтереси в галузі безпеки та подати заявки на вступ до НАТО 18 травня 2022 року. Хоча експерти вважають, що атака на Фінляндію та Швецію малоімовірна у час, коли Росія сконцентрована на Україні, Фінляндія та Швеція залишаються вразливими до тих пір, поки їх не включать до гарантій колективної оборони НАТО. Перед формальним поданням заявки британський прем'єр-міністр Борис Джонсон відвідав Фінляндію та Швецію для підписання гарантій безпеки. Президент Байден висловив підтримку кандидатур Фінляндії та Швеції на вступ до НАТО і запросив президента Фінляндії Саулі Нійністо та прем'єр-міністра Швеції Магдалену Андерссон до Білого дому.

Вступ Швеції та Фінляндії до НАТО має кілька переваг. У Швеції є військові бази на Балтійському морі та військовий флот з досвідом діяльності в обмежених водах, що додає ключові можливості в Балтійському регіоні. Готланд - стратегічно важливий шведський острів, який може служити базою для військових операцій у регіоні. Фінляндія має довгий кордон з Кола-півостровом, де знаходяться арктичний флот Росії та база ядерних підводних човнів. Це ставить НАТО в позицію для ізоляції півострова від материкової частини Росії.

НАТО функціонувала як інструмент для інтересів безпеки та лідерства Сполучених Штатів, але втратила свою вірогідність через неправильне врегулювання конфліктів у Лівії (2011) та Афганістані (2015-2021) під керівництвом США. Поновлення НАТО надає США можливість зміцнити відносини зі своїми найстаршими союзниками та здійснити вплив США на європейському континенті.

Завершення агресії через єдиний фронт. Деякі припускають, що трансатлантична солідарність не витримає, якщо війна перетвориться на тривалий локалізований конфлікт з примусовою окупацією частини Східної України Росією. Існує страх, що економічні витрати на конфлікт для країн, що застосовують санкції, спадаючий інтерес громадськості та інші міжнародні пріоритети призведуть до розриву в альянсі. Однак дестабілізована Україна залишиться джерелом небезпеки для всього континенту.

Розвиток сучасної світової економічної системи характеризується

суперечливістю та високим ступенем невизначеності у перспективах розвитку. З одного боку, поширення глобальних ланцюгів вартості та зростаюча інформаційна єдність світу в умовах цифровізації всіх аспектів суспільного життя є матеріальною основою для поглиблення глобалізації. З іншого боку, виробництво інформації виступає одночасно як передумова для подальшого поглиблення об'єктивних засад глобалізації, так і як фактор у виникненні її нових форм, які зовні проявляються через тенденції фрагментації та часткової ізоляції економічних відносин виробництва та обміну.

Ці загальні закони проявляються на різних рівнях функціонування сучасної світової економічної системи, включаючи рівень міжнародних інтеграційних груп. Європейський Союз, як інтеграційна група, що лідирує у світі за кількісними та якісними показниками розвитку, неодмінно опиняється в епіцентрі глобальних процесів та суперечностей, і найгостріше та яскраво втілює багатонаправлені тенденції з поглиблення внутрішньої консолідації економічних процесів глобальних та мегарегіональних масштабів, а також відмінностей у економічних інтересах основних учасників глобальних взаємодій.

Взаємодія внутрішніх та зовнішніх факторів та законів розвитку інтеграції також набирає ключового значення сьогодні. Його поглиблення під впливом внутрішніх стимулів та потенціалу збільшення ефективності, а також модифікація форм еволюції внаслідок тиску зовнішніх факторів є найважливішою проблемою економічної теорії та практики.

Розвиток сучасної світової економічної системи характеризується суперечливістю та високим ступенем невизначеності у перспективах розвитку. З одного боку, поширення глобальних ланцюгів вартості та зростаюча інформаційна єдність світу в умовах цифровізації всіх аспектів суспільного життя є матеріальною основою для поглиблення глобалізації. З іншого боку, виробництво інформації виступає одночасно як передумова для подальшого поглиблення об'єктивних засад глобалізації, так і як фактор у виникненні її нових форм, які зовні проявляються через тенденції фрагментації та часткової ізоляції економічних відносин виробництва та обміну.

Ці загальні закони проявляються на різних рівнях функціонування сучасної світової економічної системи, включаючи рівень міжнародних інтеграційних груп. Європейський Союз, як інтеграційна група, що лідирує у світі за кількісними та якісними показниками розвитку, неодмінно опиняється в епіцентрі глобальних процесів та суперечностей, і найгостріше та яскраво втілює багатонаправлені тенденції з поглиблення внутрішньої консолідації економічних процесів глобальних та мегарегіональних масштабів, а також відмінностей у економічних інтересах основних учасників глобальних взаємодій.

Взаємодія внутрішніх та зовнішніх факторів та законів розвитку інтеграції також набирає ключового значення сьогодні. Його поглиблення під впливом внутрішніх стимулів та потенціалу збільшення ефективності, а також модифікація форм еволюції внаслідок тиску зовнішніх факторів є найважливішою проблемою економічної теорії та практики.

Феномени "глобалізації на місці" стають основним аспектом перетину об'єктивних законів глобалізації та внутрішніх тенденцій інтеграційних процесів. В даний час ключовим фактором є орієнтація європейських країн на досягнення світового лідерства в зеленому розвитку економіки та, взагалі, філософії сталого розвитку суспільства. Це найважливіше завдання тісно пов'язане з посиленням геополітичного впливу ЄС у системі сучасного багатополярного світу.

Реалії сучасного світу полягають у тому, що політичний вплив, крім економічних факторів, ґрунтується також на військовому потенціалі, особливо у контексті прийняття принципу "співпраці, що не виключає конкуренції". Це пов'язано з кореляцією концепції "Європейського об'єднання оборони" зі збільшеним військовим активізмом ЄС. Успіх у глобальній конкуренції також в значній мірі залежить від підтримки економічних форм боротьби військовими аргументами. Позиція Європейської ради з питань міжнародних відносин полягає в тому, що "економічна потужність мало чого значитиме, якщо її не підкріпити певною військовою силою... ЄС не може залишатися залежним від США для свого власного захисту, якщо хоче стати міцним у економічному

конфлікті з ним" (Дульєн, 2018). Для реалізації цього підходу планується прийняти такі заходи, як формування європейської армії ("не в заміна, а в додаток до НАТО"), створення Європейської Ради з питань Безпеки, розвиток структур Спільної політики безпеки та оборони ЄС (CSDP) і Європейського фонду оборони, збільшення участі європейських збройних сил у прямих військових діях в районах військових конфліктів. Зростання військових амбіцій ЄС у межах НАТО було проілюстроване найбільшим у в останні десятиліття вправами Defender Europe 2020. Інвестиції Європейського космічного агентства також мають багатофункціональний характер і планується збільшити до 14,4 мільярда євро до 2025 року. Основна частина інвестиційних витрат цієї організації, тісно інтегрованої з ЄС, буде здійснена Німеччиною (22,9%), Францією (18,5%) та Італією (15,9%).

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку економіки, коли бізнес та обмін товарів стали глобальними, країни стають взаємозалежними. Транснаціональні компанії грають важливу роль у світовому виробництві і розподілі товарів і послуг. Їхні дії визначають ефективність економіки кожної країни. Інновації, тобто новаторські ідеї та технології, є ключовим фактором у цьому процесі. Транснаціональні компанії грають роль своєрідного контролера виробництва та розподілу продукції кожної країни на світовому рівні. Інновації стали стратегічним завданням для світової економіки, і їхній розвиток взаємодіє з суспільством та екологією, утворюючи складну систему.

В результаті вказаних процесів у національній економіці виникає нова модель інноваційної політики, яка має кілька центрів впливу. Це означає, що державні послуги, що діють на міжнародному рівні, стають ключовими для розвитку новаторських ідей. Дослідження показало, що для повного розуміння ролі, яку відіграють інновації у процесі транснаціоналізації, важливо використовувати підхід, який охоплює різні галузі знань. Це дозволяє зрозуміти, як інновації впливають на формування національної системи, змінюють взаємодії між різними гравцями та сприяють процесам транснаціоналізації (Транснаціоналізація, 2016).

Розглянуті механізми економічного, організаційного, правового та інформаційного характеру є необхідними для формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. EOSC-Pillar: From National Initiatives to Transnational Services (2023). <https://www.eosc-pillar.eu/eosc-pillar-national-initiatives-transnational-services>
2. Szeftel, M. (1998), “Misunderstanding African politics: corruption and the governance agenda”, *Review of African Political Economy*, Vol. 25 No. 76, pp. 221-240.
3. Szeftel, M. (2000), “Between governance and underdevelopment: accumulation and Africa’s catastrophic corruption”, *Review of African Political Economy*, Vol. 27 No. 84, pp. 287-306.
4. Kofele-Kale, N. (2006), “Change or the illusion of change: the war against official corruption in Africa”, *The George Washington International Law Review*, Vol. 38 No. 4, pp. 697-748.
5. Ксендзук, В. В. (2019) Напрями удосконалення механізмів формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 9, 1-6.
6. Vasyl'eva M.V. (2003). “State financial control in the management of the region”, Abstract of Ph.D. dissertation, Development of productive forces and regional economy, Volhograd, Russian Federation. available at: <http://www.disserr.ru/contents/70157.html>.
7. Korotych O.B. (2006), “Classification and content of state governance mechanisms” *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr. ORIDU*. Vyp.. 2 (26), pp. 122-128.
8. Derzhavne upravlinnia v Ukraini: naukovi, pravovi, kadrovi ta orhanizatsijni zasady (2002) [Public administration in Ukraine: scientific, legal, personnel and organizational principles] Vyd-vo Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnik», Lviv, Ukraine.
9. Kruhlov M.Y. (1998), *Stratehicheskoe upravlenye kompaney* [Strategic management of the company]. *Delovaia lyteratura*

10. Fedorchak O.V. (2008), “Classification of public administration mechanisms.” *Demokratychnе vriaduvannia*. vol. 1. available at: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf

11. Klymenko L.V. (2013), “Mechanism of state management of foreign trade activity of the agrarian sector of the economy of Ukraine”, available at: http://www.agrosvit.info/pdf/2_2013/3.pdf

12. Skriabina D.S. (2014), “Mechanisms of state regulation of foreign economic activity of Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Mechanisms of the public administration, Klasych. pryvat. un-t. Zaporizhzhia, Ukraine.

13. Faist, Th. (2012). Toward a Transnational Methodology: Methods to Address Methodological Nationalism, Essentialism, and Positionality. *Migrations, transnationalisme et diaspora : théorie et études de cas*, 1(28), 51-70.

14. Marcus, G. (1995) Ethnography in/of world system: the emergence of multi-sited ethnography, *Annual Review of Anthropology*, 24, pp. 95-117. DOI : 10.1146/annurev.an.24.100195.000523

15. Mazzucato, Val. (2008) Simultaneity and networks in transnational migration: lessons learned from a simultaneous matched sample methodology, in Josh DeWind and Jennifer Holdaway Eds, *Migration and Development Within and Across Borders: Research and Policy Perspectives on Internal and International Migration*, Geneva, International Organization for Migration (IOM), pp. 69-100.

16. Urry, J. (2007) *Mobilities*, Cambridge, Polity Press, 336 p.

17. Portes A. (2003) Conclusion: Theoretical Convergences and Empirical Evidence in the Study of Immigrant Transnationalism, *International Migration Review*, 37 (4), pp. 874-892. DOI : 10.1111/j.1747-7379.2003.tb00161.x

18. Погорілий, О. (2019). Публічний звіт Голови Державної служби України з безпеки на транспорті Олександра Погорілого за 2019 рік, 1-30.

19. Макогон, Ю. & Медведкін, Т. (2007). Інноваційні процеси і конкуренція на світових ринках. *Економіст*. – 2007. – № 9. –С. 66–67.

20. Саліхова, О.Б. & Бак, Г.О. (2015). Іноземні технології як детермінанта інвестиційно-інноваційних процесів в Україні. *Стратегічні пріоритети*. № 2 (35). 2015. – С. 93–105

21. Законодавство України. (2023). URL: <http://www.zakon4.rada.gov.ua>

22. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект (2016). Монографія / Л.І. Михайлишин. – Вінниця: ДонНУ, 2016. – 314 с.

23. Remarks by President Biden on Russia’s Unprovoked and Unjustified Attack on Ukraine. (2022). URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/02/24/remarks-by-president-biden-on-russias-unprovoked-and-unjustified-attack-on-ukraine/>